

ਸਾਬੀ ਲੁਧਿਆਣਵੀ ਦੀ ਗਰੋਸਰੀ (ਤੀਹਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼)

ਸੰਤੋਖ ਧਾਲੀਵਾਲ-ਨੌਟਿੰਘਮ

‘ਗਰੋਸਰੀ’ ਸਾਬੀ ਲੁਧਿਆਣਵੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀ ਚੌਥੀ ਕਿਤਾਬ ਹੈ। ਨਿਬੰਧ, ਗਜ਼ਲ ਅਤੇ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸਾਬੀ ਲੁਧਿਆਣਵੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵੀ ਲਿਖਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਦਾ ਕਹਾਣੀਆਂ ਲਿਖਣ ਦਾ ਸਫਰ ਪੰਜਾਹਵਿਆਂ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਸਾਬੀ ਲੁਧਿਆਣਵੀ ਅਜਿਹੀ ਬਹੁ-ਬਿੱਧ ਤੇ ਵਿਲੱਖਣ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਅੱਧੀ ਸਦੀ ਤੋਂ ਵੀ ਉੱਪਰ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤਕ, ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਹਲਕਿਆਂ ਉੱਪਰ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਦੀ ਡੂੰਘੀ ਮੋਹਰ-ਛਾਪ ਲਾਈ ਹੈ। ਅੱਜ ਤੋਂ ਬਵੰਜਾ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਪਰਵਾਸ ’ਚ ਆਉਂਦੀਆਂ ਸਮਸਿਆਵਾਂ, ਦੁਵਿਧਾਵਾਂ ਤੇ ਦਿਲਗੀਰੀਆਂ ਦੀ ਦਾਸਤਾਨ ਸਣਾਉਣ ਲਈ ਓਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੰਜਾਬੀ ਮਾਸਿਕ ਪੱਤਰ “ਪ੍ਰੀਤਲੜੀ” ’ਚ ਉਸ ਨੇ ਹਰ ਮਹੀਨੇ ਲੇਖ ਲਿਖਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਬੀ ਲੁਧਿਆਣਵੀ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਨੂੰ ਮੋਹ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਤੇ ਸਾਹਿਤ ਨਾਲ ਲਗਾਉ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਹਰ ਮਨੁੱਖ ਨਾਲ ਬੌਧਿਕ ਸਾਂਝ ਪਵਾ ਦਿੱਤੀ। ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਇਹੋ ਜਹੀ ਕੋਈ ਸਮਸਿਆ ਜਾਂ ਸੰਕਟ ਨਹੀਂ ਜਿਸਦੇ ਦੀਦਾਰ ਸਾਨੂੰ ਸਾਬੀ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਨਾ ਹੋਏ ਹੋਣ। ਸਾਬੀ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਅਤੇ ਸਾਹਿਤਕ ਦੇਣ ਨੂੰ ਮੱਦੇ-ਨਜ਼ਰ ਰਖਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ 1985 ’ਚ ਅੱਜ ਤੋਂ ਕੋਈ ਤੀਹ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ “ਸਾਹਿਤ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਐਵਾਰਡ” ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਇਨਾਮ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਉਹ ਚੰਗਾ ਸਮਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਇਨਾਮਾਂ-ਸਨਮਾਨਾਂ ਲਈ ਜੁਗਾੜ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਪਿਰਤ ਨਹੀਂ ਪਈ ਸੀ ਸਗੋਂ ਇਹ ਇਨਾਮ ਸਾਹਿਤਕ ਦੇਣ ਨੂੰ ਮੱਦੇ-ਨਜ਼ਰ ਰੱਖ ਕੇ ਹੀ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਸਾਬੀ ਨੂੰ ਉਸਦੀ ਸਾਹਿਤਕ ਦੇਣ ਤੇ ਏਸ਼ੀਅਨ ਬ੍ਰਾਡਕਾਸਟਿੰਗ ਮੀਡੀਆ ’ਚ ਪਾਏ ਯੋਗਦਾਨ ਲਈ ਈਸਟ ਲੰਡਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਲੋਂ ਆਨਰੇਰੀ ਡਾਕਟਰੇਟ ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਨਾਲ ਵੀ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ 150 ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਵੇਰ ਹੋਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਡਾਕਟਰੇਟ ਦੀ ਡਿਗਰੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਸਾਂ ਵਿਦੇਸਾਂ ਚੋਂ ਹੋਰ ਵੀ ਬਥੇਰੇ ਮਾਣ ਸਨਮਾਨ ਮਿਲ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਸੋ ਸਾਬੀ ਲੁਧਿਆਣਵੀ ਕੋਈ ਬਹੁਤੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਦਾ ਮੁਹਤਾਜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਮੀਡੀਆ ਤੇ ਸਾਹਿਤ ’ਚ ਸਾਬੀ ਲੁਧਿਆਣਵੀ ਬਹੁ-ਚਰਚਿੱਤ ਨਾਂ ਹੈ।

‘ਗਰੋਸਰੀ’ ਕਹਾਣੀ ਸੰਗ੍ਰਿਹ ’ਚ ਸਾਬੀ ਲੁਧਿਆਣਵੀ ਪਰਵਾਸੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਕਸ਼ਮਕਸ਼ ’ਚ ਖੁੱਭੇ ਵਲੈਤ ਵਸਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੰਦੇ ਦਾ 1985 ਤੋਂ 2013 ਤੱਕ ਲਗ ਭਗ ਤੀਹ ਸਾਲ ਹਮਸਫਰ ਬਣਿਆ ਹੈ। “ਗਰੋਸਰੀ” ਵਿਚ ਦਰਜ 21 ਕਹਾਣੀਆਂ ਇਸ ਲੰਮੇ ਸਮੇ ਦਾ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਬਣੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੇ ਪਾਠ ਨਾਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮਿਆਂ ’ਚ ਪਰਵਾਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਬੰਦੇ ਦੀ ਹੋਣੀ ਦੇ ਖੁਲ੍ਹੇ ਤੇ ਵਿਸਤਾਰਤ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀਦਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਰਵਾਸੀ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਨਿੱਤ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸੰਕਟਾਂ, ਦੁਸ਼ਵਾਰੀਆਂ ਦੀ ਬਾਤ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਇਹ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸਾਨੂੰ ਪਿਛਲ-ਝਾਤ ਪੁਆ ਕੇ ਸਾਡੇ ਚੇਤਿਆਂ ’ਚ ਇਸ ਸੱਚ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ’ਚ ਸਾਬੀ ਇਸ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਵਿਚਰਨ ਦੇ ਪਲਾਂ ਨੂੰ ਡੂੰਘੀ ਨੀਝ ਨਾਲ ਵੇਖਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਵਿਚਰਨ ਦੇ ਸਾਹਾਂ ਨੂੰ ਹੰਢਾਉਂਦਿਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਬਿੰਬ ਸਾਬੀ ਦੇ ਸੰਵੇਦਨੀ ਜ਼ਿਹਨ ’ਤੇ ਉਭਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਜੇਹਾ ਮਨ ਕਹਾਣੀ ਬਿਰਤਾਂਤ ਲਈ ਜ਼ਰਖੇਜ਼ ਧਰਤੀ ਵਾਂਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਬੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਿਬੰਧਾਂ ਤੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਇਸ ਜ਼ਰਖੇਜ਼ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਰੱਜ ਕੇ ਵਾਹਿਆ ਬੀਜਿਆ ਹੈ ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਤੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਫਸਲਾਂ ਉਗਾਈਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪਰਵਾਸੀ ਬੰਦੇ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਨੂੰ ਮੋਹ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੀ ਭੁੱਖ ਨਿੱਕੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਅਜੇਕੇ ਮੰਡੀਕਰਨ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਭਰਮਾਰ ਅਤੇ ਵੰਨ-ਸਵੰਨਤਾਂ ਵਾਂਗ ਰਚਨਾਵਾਂ ਵੀ ਧੜਾ-ਧੜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਭਰਮਾਰ ਵਿਚ ਕ੍ਰਿਤਾਂ ਦੀ ਹੰਢਣਸਾਰਤਾ ਸਬੰਧੀ ਕਈ ਸੰਦੇਹ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਏਦਾਰੀ ਸਬੰਧੀ ਗਰੰਟੀ ਵੀ ਅਜੇਕੇ ਯੁੱਗ ਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਵਾਂਗ ਵਕਤੀ ਜਾਂ ਥੋੜ੍ਹ -ਚਿਰੀ ਹੈ। ਤੇਜ਼ ਰਫਤਾਰ ਤਬਦੀਲੀ ਵਿਚ ਹਰ ਕੋਈ ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਮੰਡੀ ਵਿਚ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਕਾਹਲ ਵਿਚ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਸਮੇ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਆਕਾਸ਼ ਵਿਚੋਂ ਟੁੱਟੇ ਤਾਰੇ ਵਾਂਗ ਇੱਕ ਵਾਰ ਚਕਾਚੌਂਧ ਤਾਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਅਲੋਪ ਹੋ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਰਚਨਾਕਾਰ ਹਰ ਸਾਲ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਲਿਖਣ ਛਪਵਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਪਾਠਕਾਂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਖਿਚਣ ਦੇ ਰੌਅ ਵਿਚ

ਹਨ-ਪਰ ਧਿਆਨ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਪੁਖਤਾ ਮਿਆਰ ਨਾਲ ਹੀ ਖਿਚਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਕਹਿਣ 'ਚ ਖੁਸ਼ੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਥੀ ਏਸ ਕਾਹਲ 'ਚ ਬਹੁਤਾ ਉਲਝਿਆ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

ਡਾ ਬਲਦੇਵ ਧਾਲੀਵਾਲ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਵਾਸੀ ਬਿਰਤਾਂਤਕਾਰ ਦੀ ਜੀਵਨ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਭ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਪ੍ਰਕਾਰ ਉਸਦੀ ਪੈਂਡੂਲੰਮ-ਨੁਮਾ ਸਥਿਤੀ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਹੋਮੀ.ਕੇ ਭਾਬਾ ਵਰਗੇ ਚਿੰਤਕਾਂ ਨੇ ਦੋ ਸਭਿਆਚਾਰਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਤੇ ਆਪਣੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਹੱਦ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਉੱਤੇ ਸਥਿਤ ਜਹੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣਾ ਨਾਲ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਪਰਵਾਸੀ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਦੋਹਰੀ ਪਛਾਣ ਵਾਲਾ ਬਣਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ। ਇਹੀ ਪਰਵਾਸੀ ਬੰਦੇ ਦੀ ਹੋਂਦ ਤੇ ਸੱਚ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰਵਾਸੀ ਬੰਦੇ ਦੀ ਸੋਚ ਵਿਚ ਘਰ ਦਾ ਅਕਸ ਕਿਸੇ ਮਿਥਕ ਜਗ੍ਹਾ ਵਰਗਾ ਬਣ ਕੇ ਟਿਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਹ ਉਸਦੀ ਚਾਹਤ ਨੂੰ ਨਿਰੰਤਰ ਟੁੰਬਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਜਨਮ ਭੂਮੀ ਵਾਲੇ ਘਰ ਦੀ ਫੇਰੀ ਤਾਂ ਪਰਵਾਸੀ ਬੰਦੇ ਲਈ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਵਿਚ ਮੁੜ ਉਸਨੇ ਪੱਕੇ ਤੌਰ ਤੇ ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਸਕਣਾ। ਸਾਥੀ ਲੁਧਿਆਣਵੀ ਵੀ ਹੋਰਨਾਂ ਬਿਰਤਾਂਤਕਾਰਾਂ ਵਾਂਗ ਏਸ ਦੋਚਿੱਤੀ ਵਿਚ ਹੈ। ਉਸਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਝਾਉਲਾ ਵੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਆਪਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ 'ਚ ਨਵੀਆਂ ਉਭਰਦੀਆਂ ਪ੍ਰਸਥਿਤੀਆਂ ਵਾਰੇ ਚੌਕੰਨਾ ਵੀ ਹੈ ਪਰ ਉਸਦੇ ਅਵਚੇਤਨ 'ਚ ਦੋਨਾਂ ਸਭਿਆਚਾਰਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਕਿਤੇ ਨਾ ਕਿਤੇ ਰੜਕਦੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸਤੋਂ ਮੁਨਕਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਸੁਭਾਵਕ ਵੀ ਹੈ। ਇਹੋ ਹੀ ਪਰਵਾਸੀ ਬਿਰਤਾਂਤਕਾਰ ਦੀ ਹੋਣੀ ਹੈ।

ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਬਣਤਰ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਭਾਸ਼ਾਈ ਪ੍ਰਬੰਧ ਉੱਤੇ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਤਾਣਾ-ਪੇਟਾ ਵਿਕਸਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਲੇਖਕ ਨੂੰ ਸਿਰਜਣ ਸਮੇਂ ਦੂਹਰੇ ਭਾਸ਼ਾਈ ਤੰਤਰ ਦੇ ਸਨਮੁੱਖ ਹੋਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਪਾਤਰਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤੇ ਦੂਜੀ ਬਿਰਤਾਂਤਕਾਰ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ। ਕਹਾਣੀ ਵਿਚ ਭਾਸ਼ਾ ਰਾਹੀਂ ਪਾਤਰ ਦੇ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਤੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਜਗਤ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਪਾਤਰਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਬੋਲ ਚਾਲ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚੋਂ ਪਾਤਰ ਦਾ ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਪਰਿਵੇਸ਼ ਉਭਰਦਾ ਹੈ। ਬਿਰਤਾਂਤਕਾਰ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਕੇਂਦਰੀ ਭਾਸ਼ਾ ਅਰਥਾਤ ਵਾਰਤਕ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਪਾਤਰ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ 'ਚ ਬਿਰਤਾਂਤਕਾਰ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤੋਂ ਸੁਰਖਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਆਪਣੀ ਮੋਹਰਸ਼ਾਪ ਨਹੀਂ ਲਾਉਂਦਾ; ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਵਿੱਥ ਤੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਉਸ ਵਿਚਲੇ ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਅੰਗਣਾਂ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਥੀ ਆਪਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ 'ਚ ਇਸ ਵਿੱਥ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰਖਦਾ ਹੋਇਆ ਪਾਤਰਾਂ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਪਰੂਾ ਸਹਿਯੋਗ ਦਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਤੇ ਵਿਦਵਤਾ ਨੂੰ ਠੋਸਦਾ ਨਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਇਹ ਹੀ ਉਸਦੀ ਕਹਾਣੀ ਕਲਾ ਦੀ ਅਹਿਮ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੈ ਤੇ ਉਸਨੂੰ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਕਹਾਣੀਕਾਰ ਵਜੋਂ ਸਥਾਪਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਕੁਝ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਣੀ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਹੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ ਤੇ ਦੂਜੇ ਗੇੜ ਦੀ ਪਰਵਾਸੀ ਕਹਾਣੀ, ਭੂ-ਹੋਰਵੇ, ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਤਣਾਓ, ਨਸਲਵਾਦ ਤੇ ਫੇਰ ਪੀੜ੍ਹੀ ਪਾੜੇ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਹੀ ਘੁੰਮਦੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਥੀ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਬਿਆਨਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੀਹਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਸਮਾਜਕ ਵਿਚਰਨ ਦੀਆਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਪਰਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਡੂੰਘੇ ਅਧਿਅਨ ਤੇ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਅਨੁਭਵਾਂ ਕਰਕੇ ਸਤਹ ਤੇ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਿਰਤਾਂਤ 'ਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਦੀ ਪਰਪੱਕਤਾ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸਦੀ ਸਰਲ ਭਾਸ਼ਾ ਤੇ ਘਟਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ-ਪਿੱਛੇ ਕਰਕੇ ਬੀੜਨ ਦੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਉਸਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿਲਚਸਪ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਜੋੜੀ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਾਠਕ ਦੀ ਰੁਚੀ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਏਨੇ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵੀ ਆਪਣੀ ਰੋਚਕਤਾ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। “ਗਰੋਸਰੀ” ਕਹਾਣੀ ਜਿਸ ਤੇ ਇਸ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਨਾਮਕਰਣ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪੀੜ੍ਹੀ ਪਾੜੇ ਦੀ ਇੱਕ ਹਿਰਦੇ-ਵੇਧਕ ਕਹਾਣੀ ਹੀ ਹੈ। ਪਤੀ ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਦੇ ਮੁੱਕਣ ਬਾਅਦ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਨਰਿੰਦਰ ਕੌਰ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਜੁਆਨ ਹੋਏ ਪੁੱਤ ਤੇ ਵਿਆਹੀ ਵਰੀ ਧੀ ਛੱਡ ਕੇ ਆਪੇ ਆਪਣੇ ਆਲ੍ਹਣਿਆਂ 'ਚ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਲਈ “ਗਰੋਸਰੀ” ਲਿਆ ਕੇ ਦੇਣ ਲਈ ਵੀ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਖਹਿਬੜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਕੋਲ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਲਈ ਏਨਾ ਕੁ ਸਮਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਉਹ ਉਸਦੀ ਇੱਕ ਵੀ ਲੋੜ ਪੂਰੀ ਕਰ ਸਕਣ। ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨਵੀਆਂ ਸੋਚਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਈ ਹੋਈ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਉਸ ਕੋਲ ਆਪਣੀ ਇਕਲਾਪਾ ਹੰਢਾਉਂਦੀ ਮਾਂ ਲਈ ਉਸ ਲਈ ਗਰੋਸਰੀ ਲਿਆ ਕੇ ਦੇਣ ਲਈ ਵੀ ਕੋਈ ਸਮਾ ਨਹੀਂ।

‘ਸਸਤੇ ਬੰਦੇ’ ਸਾਥੀ ਦੀ ਨਵੀਂ ਕਹਾਣੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਇਲੱਲੀਗਲ ਇੰਮੀਗ੍ਰਾਂਟਸ ਦੀ ਦਾਸਤਨ ਸਣਾਉਂਦੀ ਹੋਈ ਅੱਜ ਦੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਗੋਲਾ, ਸੰਧੂ ਤੇ ਭਜਨੇ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਰੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਚਰਨ ਦੀ ਤਰਾਸਦੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ

ਹੀ ਕਲਾਤਮਿਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬਿਆਨਦੀ ਹੈ। ਇਸ 'ਚ ਆਪਣੇ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਵਾਸੀ ਇੱਲਲੀਗਲ ਇੰਮੀਗ੍ਰਾਂਟਸ ਨਾਲ ਅਨਿਆਂ ਕਰਦੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਉਪਾਰੀਆਂ ਦੀ ਗਾਥਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਉਜਰ ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਪਣੀ ਲਾਹੇ ਦੀ ਪੰਡ ਵੱਡੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਆਪ ਐਸੋ-ਇਸ਼ਰਤ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਤੀਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅੰਤ ਨੂੰ ਉਹ ਵਿਉਪਾਰੀ ਵੀ ਇੱਲਲੀਗਲ ਇੰਮੀਗ੍ਰਾਂਟਸ ਨੂੰ ਕੰਮ ਦੇਣ ਕਰਕੇ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਫੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਪਛਤਾਵੇ ਦੀ ਸਥਿੱਤੀ 'ਚੋਂ ਲੰਘਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਰੁਝਾਨ ਸਿਰਫ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਉਪਾਰੀਆਂ ਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਾਰੇ ਹੀ ਵਿਉਪਾਰੀਆਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਜ਼ਦੂਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਮਜ਼ਦੂਰ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਚਾਹੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਨਸਲ ਜਾਂ ਕੌਮ ਦਾ ਹੋਵੇ। ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਭਾਵੇਂ ਨਵਾਂ ਨਹੀਂ ਪਰ ਜਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਾਥੀ ਨੇ ਇਸਨੂੰ ਬਿਆਨਿਆ ਹੈ ਉਹ ਸ਼ਲਾਘਾਯੋਗ ਹੈ। ਸਰਲ ਤੇ ਸੌਖੀ ਬੋਲੀ ਨਾਲ ਸ਼ੰਗਾਰੀ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਨਾਲ ਤੋਰੀ ਰਖਦੀ ਹੈ ਤੇ ਸੋਚਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਵੀ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਪਾਠਕ ਦੀ ਸਹਾਨਭੂਤੀ ਕਾਮੇ ਨਾਲ ਬਣਦੀ ਹੈ।

‘ਫੌਰ ਸੇਲ’ ਕਹਾਣੀ ਨਸਲਵਾਦ ਦੇ ਸੰਕਟ ਨੂੰ ਬਿਆਨਦੀ ਇੱਕ ਖੂਬਸੂਰਤ ਕਹਾਣੀ ਹੈ। ਨਸਲੀ ਵਿਤਕਰੇ ਦੀ ਮੂੰਹ ਬੋਲਦੀ ਤਸਵੀਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਕੀਤਾ ਨਸਲਵਾਦ ਤਾਂ ਰੜਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਵੈਸਟ ਇੰਡੀਅਨ ਗੁਆਂਢੀ ਬਣਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਆਪੂੰ ਨਸਲ ਦੇ ਬਿਨਾਅ ਤੇ ਵਿਤਕਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉੱਚਾ ਮੀਊਜ਼ਿਕ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਦ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪ ਗੋਰਿਆਂ ਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਰਾ ਪਰਵਾਰ ਪੱਬਾਂ ਭਾਰ ਹੋਇਆ ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ ਪੰਜਾਬੀ ਗਾਣੇ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਮਸਾਲੇ ਵਾਲੇ ਤੜਕੇ-ਸ਼ਮਕੇ ਲਾਉਣ ਸਮੇਂ ਜਾਣ ਬੁੱਝ ਕੇ ਬਾਰੀਆਂ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖੀ ਵਿਹਾਰ ਦੀਆਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਪਰਤਾਂ ਦੇ ਬਖੀਏ ਉਧੇੜਦੀ ਇਹ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਭਾਵਪੂਰਤ ਤੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਬਿਆਨਦੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਸੋਚਣ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਥੀ ਨੇ “ਪਾਕੀ ਲਵਰ”, “ਗੋਰਾ ਮਾਸ” ਵਰਗੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੇ ਓਸ ਵੇਲੇ ਦੀ ਸਮਾਜੀ ਬਣਤਰ 'ਚ ਨਸਲਵਾਦ ਦਾ ਕੋਹੜ ਜਿਹੜਾ ਏਨਾ ਡੂੰਘਾ ਉੱਤਰ ਚੁਕਿਆ ਸੀ, ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਭਾਵਪੂਰਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬਿਆਨਿਆ ਹੈ ਤੇ ਦੱਸਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਹਰ ਪਰਵਾਸੀ ਇਸ ਦੀ ਮਾਰ ਹੇਠ ਆਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਇਹ ਸਰਾ ਸਰ ਦਿਸਦਾ ਸੀ ਤੇ ਕਈ ਥਾਵਾਂ ਇਹ ਏਨਾ ਸਟਲ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ‘ਤੇ ਉੱਗਲੀ ਧਰਨੀ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਲ ਕਾਰਜ ਸੀ। ਇਹ ਸਾਥੀ ਦੀ ਸਮਾਜਕ ਵਿਚਰਨ ਨੂੰ ਢੂੰਘੀ ਨੀਝ ਨਾਲ ਵੇਖਣ ਤੇ ਸੋਚਣ ਦੀ ਸਥਿੱਤੀ ਕਰਕੇ ਹੀ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਹਨ।

ਇਕੀਵੀਂ ਸਦੀ 'ਚ ਲਿਖੀਆਂ ਸਾਥੀ ਲੁਧਿਆਣਵੀ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ 'ਚ ਵੱਖਰੇ ਥੀਮ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ “ਬੈਕ ਰੂਮ”, “ਭੇਰੇ ਵਾਲੇ”, “ਸਸਤੇ ਬੰਦੇ” ਕਹਾਣੀਆਂ 'ਚ ਲਏ ਗਏ ਹਨ। ਇਹ ਸਾਥੀ ਲੁਧਿਆਣਵੀ ਦੀ ਬਦਲਦੀਆਂ ਪ੍ਰਸਥਿੱਤੀਆਂ ਨੂੰ ਘੋਖਣ ਪਰਖਣ ਵਾਲੀ ਗੰਭੀਰ ਨਜ਼ਰ ਕਰਕੇ ਹੀ ਹੋ ਸਕਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਦੂਜੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ‘ਬਦਮਾਸ਼ ਔਰਤ’, ‘ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਜਸ਼ਨ’, ‘ਇਕ ਰੂਪ ਇਹ ਵੀ’, ‘ਜੰਗਲ’, ‘ਢਿੱਡ ਵਿਚਲਾ ਕਲੋਕ’, ‘ਇਕ ਮਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੁਪਨਾ’, ‘ਮੈਲੀ ਪੱਗ’ ਅਤੇ ‘ਭੀੜੀ ਗਲੀ’ ਵੀ ਦਿਲਚਸਪ ਅਤੇ ਵਧੀਆ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਾਲੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਪਾਠਕ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਟੋਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿਚ ਔਰਤ ਨੂੰ ਇਕ ਦਲੇਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਾਲੀ ਤੇ ਜਾਗਰੂਕ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਹੁਣ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਦੇ ਪਾਸਾਰ ਬਦਲ ਗਏ ਹਨ। ਪ੍ਰਸਥਿੱਤੀਆਂ ਬਦਲ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਸਰੋਕਾਰ ਬਦਲ ਗਏ ਹਨ। ਵਲੈਤੀ ਸਮਾਜ ਦੀ ਬਣਤਰ ਤੇ ਬੁਣਤਰ 'ਚ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਦੀ ਨਿੰਗਰ ਭੂਮਿਕਾ ਸਥਾਪਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਗੋਲਣਯੋਗ ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਬੱਚੇ ਹੁਣ ਮਿਕਸਡ ਰੇਸ ਦੀ ਦੇਣ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਪਾਸਾਰਾਂ ਦੀ ਹੋਂਦ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ 'ਚ ਲਿਖਣ ਵਾਲੀ ਕਹਾਣੀ 'ਚ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰਯੋਗ ਗੁਣਆਤਮਕ ਵਾਧਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਹੋਰ ਹੋ ਵੀ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਹਿਤ ਦੀ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਧਾ ਛੱਪੜ ਦੇ ਪਾਣੀ ਵਾਂਗੂੰ ਸਟੈਟਿੱਕ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਤੇ ਇਸ ਦੀ ਗਤੀ ਵਿਚ ਉਤਰਾਅ ਚੜ੍ਹਾਅ ਆਉਣਾ ਕੁਦਰਤੀ ਕਾਨੂੰਨ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਹੋਣਾ ਵੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਸਾਡੀ ਚੌਥੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਰਵਾਸੀ ਨਹੀਂ ਅਖਵਾਉਂਦੀ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵੀ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਵਾਲੀ ਚਾਰਦੀਵਾਰੀ 'ਚ ਫਿੱਟ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਦੂਜੀ ਤੇ ਤੀਜੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਘਰ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਪਿਛਲ ਝਾਤ ਮਾਰਦੇ ਤਾਂ ਹਾਂ ਪਰ ਓਨੀ ਸ਼ਿੱਦਤ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਜਿੰਨੀ ਅੱਜ ਤੋਂ ਵੀਹ-ਪੱਚੀ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਰਦੇ ਸਾਂ। ਸੋ ਇਹੋ ਜਹੀ ਸਥਿੱਤੀ 'ਚ ਲਿਖੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਕਹਾਣੀ ਵੀ ਨਵੇਂ ਸਰੋਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਬਿਆਨ ਕਰੇਗੀ ਤੇ ਨਵੀਆਂ ਲੀਹਾਂ ਉਲੀਕੇਗੀ।

ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਪਿਛੋਕੜ ਵਾਲੇ ਬ੍ਰਿਤਾਂਤਕਾਰ ਪੰਜਾਬੀ ਪਰਵਾਸੀ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਵਿਚਰਨ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ 'ਚ ਹੀ ਉਲਝ ਕੇ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਬਰਤਾਨਵੀ ਸਮਾਜ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ। ਸਮੁੱਚੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ

ਨਾਲ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ 'ਚ ਲਿਖੀ ਜਾ ਰਹੀ ਕਹਾਣੀ ਆਪਣਾ ਬਣਦਾ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਸਕੇਗੀ। ਸਾਡੀ ਨਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ 'ਚ ਲਿਖ ਕੇ ਇਹ ਖੱਪਾ ਪੂਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ 'ਚ ਲਿਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਏਸ ਪਾਸੇ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਹ ਚਣੌਤੀ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਤੇ ਸਾਥੀ ਨੂੰ ਵੀ ਇਸ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਮੈਂ ਅੰਤ 'ਚ ਸਾਥੀ ਲੁਧਿਆਣਵੀ ਦੀ “ਗਰੋਸਰੀ” ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਤੁਆਰਫ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਮਾਣ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਇਸ 'ਚ ਅੰਕਿਤ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਤੇ ਵਿਚਾਰਨ ਲਈ ਇਲਤਜਾ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।